

4. Бруханський Р. Ф. Особливості концепції дивідендної політики сільськогосподарських підприємств / Р. Ф. Бруханський // Наука молода. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – № 1. – С. 73-78.

Т. Стефурак

Тернопільський національний економічний університет

ПРІОРИТЕТИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ДОПОМІЖНИХ ВИРОБНИЦТВ

Одним з найважливіших пріоритетів конкурентоспроможного функціонування сільськогосподарських підприємств України в ринкових умовах є налагодження чіткого обліку і систематичного контролю за витратами. Комплексний моніторинг витрат на виробництво надасть змогу своєчасно виявляти та усувати ті умови і причини, які заважають виконанню поставлених завдань і досягненню мети господарської діяльності бізнесу.

Трансформація вітчизняної системи бухгалтерського обліку згідно вимог міжнародних стандартів призводить до суттєвої перебудови методології бухгалтерського обліку і необхідності перегляду питань його організації. Нові економічні умови значно розширюють можливості підприємств у визначенні правил ведення облікової політики. Вітчизняні підприємства, виходячи з вимог господарювання, можуть самостійно визначати конкретні методики і форми організації бухгалтерського обліку, обирати методи оцінки виробничих запасів при їх віднесенні на витрати виробництва, способи і методи обчислення собівартості продукції. В цих умовах зростають вимоги до бухгалтерського обліку, перш за все, в напрямку підвищення гнучкості, аналітичності та оперативності одержуваної інформації про витрати на виробництво продукції з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Вирішення цієї проблеми вимагає створення нової системи одержання інформації про виробничі витрати, застосування нетрадиційних для вітчизняної практики бухгалтерського обліку підходів до калькулювання собівартості продукції, оптимізації результатів діяльності підприємства шляхом використання принципів і методів управлінського обліку.

Допоміжні виробництва агропромислового комплексу України забезпечують безперебійну та ритмічну діяльність сільськогосподарського сектору економіки, відповідно потребують належної уваги. Однак, не дивлячись на важливість цього аспекту, питанням ґрунтовного дослідження специфіки обліку і контролю діяльності допоміжних виробництв у сільському господарстві України приділено надто мало уваги. Вивчення діючої методики обліку виробничих витрат у допоміжних виробництвах свідчить, що вона не в повній мірі відповідає сучасним умовам господарювання. Вимагають практичної реалізації питання удосконалення обліку і розподілу прямих матеріальних витрат допоміжного виробництва. Залишаються невирішеними проблеми вибору найбільш оптимального методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Крім того, потребують удосконалення діючі форми документації з обліку витрат з метою належного їх застосування в управлінському процесі.

Для виробництва продукції, крім основних матеріалів, сировини і заробітної плати, підприємству необхідні витрати тепла, електроенергії, води. Крім того, сировину треба доставляти на підприємство, а готову продукцію –

вивозити покупцям. Обладнання також потребує постійного обслуговування. На деяких підприємствах тепло, вода, електроенергія можуть обліковуватися як куповані матеріали й послуги. Підприємство також може користуватися послугами сторонніх організацій для виконання як транспортних послуг, так і всіх інших, включаючи обслуговування основних засобів. Це переважно стосується невеликих підприємств. Але великі підприємства найчастіше мають власні додаткові підрозділи, які займаються обслуговуванням основних виробництв. Допоміжними або додатковими, сервісними є підрозділи, які повинні так чи інакше забезпечувати роботу інших підрозділів – насамперед основних. Вони надають послуги, необхідні для нормального проходження виробничого процесу, але не завжди стосуються безпосередньо виробництва продукції. Тому неможливо співвіднести витрати допоміжних підрозділів з продукцією, що проходить через них. Таким чином, ці витрати повинні бути віднесені на виробничі підрозділи, які фактично виробляють продукцію. До функцій допоміжних виробництв належить як обслуговування основного виробництва, так і всього підприємства, включаючи адміністрацію та соціальну сферу. Прикладами допоміжних виробництв можуть бути: водопостачання; енергетичні підрозділи, зокрема: електропостачання, теплопостачання, газопостачання, холодильні установки; ремонтні й транспортні підрозділи, жива тяглова сила тощо.

Собівартість продукції основного виробництва у сільськогосподарських підприємствах з врахуванням послуг допоміжних виробництв доцільно визначати у наступній послідовності: 1) розраховуються прямі витрати за кожним об'єктом обліку; 2) розподіляються між об'єктами обліку витрати з утримання необоротних активів; 3) визначається собівартість робіт і послуг допоміжних виробництв; 4) розподіляються загальні витрати (на зрошення і осушення земель, вапнування та гіпсування ґрунтів); 5) списується частина витрат бджільництва на запилення сільськогосподарських культур; 6) розподіляються загальновиробничі витрати; 7) визначається загальна сума виробничих витрат за об'єктами обліку; 8) визначається собівартість продукції рослинництва, тваринництва тощо.

Необхідність створення системи контролю за витратами допоміжних виробництв у сільськогосподарських підприємствах пояснюється рядом причин: 1) діяльність допоміжних виробництв направлена на обслуговування основного виробництва, інших підрозділів підприємства, а також на обслуговування сторонніх юридичних та фізичних осіб; 2) окремі роботи, послуги, продукція допоміжних виробництв складаються з ряду технологічних взаємопов'язаних операцій, в ході яких формуються різні витрати за складом, змістом, звітним періодом тощо; 3) витрати допоміжних виробництв є складовою частиною витрат основного виробництва, отже, впливають на величину собівартості продукції; 4) в основі допоміжних виробництв лежить використання енергоносіїв, ціни на які постійно зростають.

Відповідно до особливостей діяльності допоміжних підрозділів можна визначити основні напрямки контролю витрат допоміжних виробництв: 1) контроль за господарськими операціями окремих допоміжних підрозділів з

метою правильного розподілу витрат допоміжних виробництв між окремими видами продукції, робіт, послуг; 2) контроль за правильністю віднесення витрат до відповідних звітних періодів, за доцільністю понесених витрат, за складом витрат тощо; 3) контроль за раціональним використанням енергоносіїв, оскільки ціни постійно зростають, що призводить до зростання собівартості продукції; 4) контроль за правильним визначенням собівартості продукції, робіт та послуг допоміжних виробництв.

Для створення ефективної системи контролю витрат допоміжних виробництв в складі допоміжних підрозділів сільськогосподарських підприємств пропонуємо виділяти такі основні центри відповідальності: 1) головний інженер (головний механік) – несе відповідальність за безперебійність функціонування транспортних засобів і за розміри витрат на їх обслуговування та експлуатацію; 2) завідувачий ремонтною майстернею – несе відповідальність за обґрунтованість витрат на ремонт, своєчасне виконання ремонтних робіт; 3) головний енергетик – за раціональне використання електроенергії; 4) інженер по водо-, газопостачанню (інший працівник) – несе відповідальність за використання води, газу, інших ресурсів; 5) інший персонал, який несе відповідальність за рівень продуктивності праці, матеріалоємність виробництва тощо. Визначення центрів відповідальності забезпечить відповідальність осіб за використання ресурсів та за розміри витрат в кожному окремому підрозділі допоміжного виробництва.

Література

1. Бруханський Р. Ф. Проблеми і пріоритети інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України / Р. Ф. Бруханський // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. – Т. 9. – С. 69-71.
2. Бруханський Р. Ф. Трансформація дивідендної політики сільськогосподарських підприємств з позиції стратегічного менеджменту / Р. Ф. Бруханський // Наука молода. – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – № 12. – С. 218-220.
3. Гарасим П.М. Наскрізні блоки кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку / Гарасим П.М., Бруханський Р.Ф., Хомин П.Я. – Тернопіль: Астон. – 2003. – 368 с.

Т. Товт

Тернопільський національний економічний університет

ПАРАМЕТРИ НОРМАТИВНОГО МЕТОДУ ОБЛІКУ ВИТРАТ

Концептуально вагомим, домінуючим в сучасних умовах конкурентного бізнес-середовища і безперечно вкрай актуальним важелем ефективного управління виробничими та комерційними структурами, знаряддям контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів з метою досягнення комерційного ефекту і своєчасного виконання фінансових зобов'язань перед державою виступає система обліку затрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). Вона сприяє виявленню внутрішньогосподарських резервів підприємств, запобіганню зловживанням і перевитратам, зниженню собівартості продукції, підвищенню продуктивності праці, досягненню комерційного успіху тощо.

Найбільш прогресивним методом обліку витрат і калькулювання собівартості продукції вважаємо нормативний, оскільки він не заперечує облік витрат на виробництво у розрізі цехів, переділів, замовлень або окремих видів